Diferències socials al més-enllà? Un nou estudi publicat a la prestigiosa revista PLoS ONE mostra nous coneixements sobre els rituals dels àpats funeraris de l'Imperi Romà

Un nou estudi publicat a la revista *PLoS ONE* compara dades biomoleculars, antropològiques i arqueozoològiques de la necròpolis romana de Vila de Madrid (Barcelona, Catalunya).

Personal investigador de la Universitat de València (UV), l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC) i la Universitat de Vic (UVic) ha reconstruït la composició dels àpats funeraris en una necròpolis de la franja occidental de l'Imperi Romà i han descobert més informació sobre els rituals que acompanyaven el difunt a l'altre món.

La recerca ha identificat que, si bé a l'antiga Roma el trànsit al més-enllà era una fita social clau, **els aliments que es consumien durant els àpats funeraris eren principalment aliments bàsics del dia a dia**. L'equip ha descobert un alt grau de similitud entre els tipus de carn que es consumeixen habitualment i els que s'oferien en els banquets funeraris, fet que suggereix que la importància del viatge al més-enllà no era suficient per compensar l'ús d'aliments més cars en aquests àpats.

El ritus de pas al més-enllà a l'antiga Roma

Una de les maneres en la societat romana d'expressar les diferències econòmiques i socials entre els individus era a través dels rituals de menjar funerari

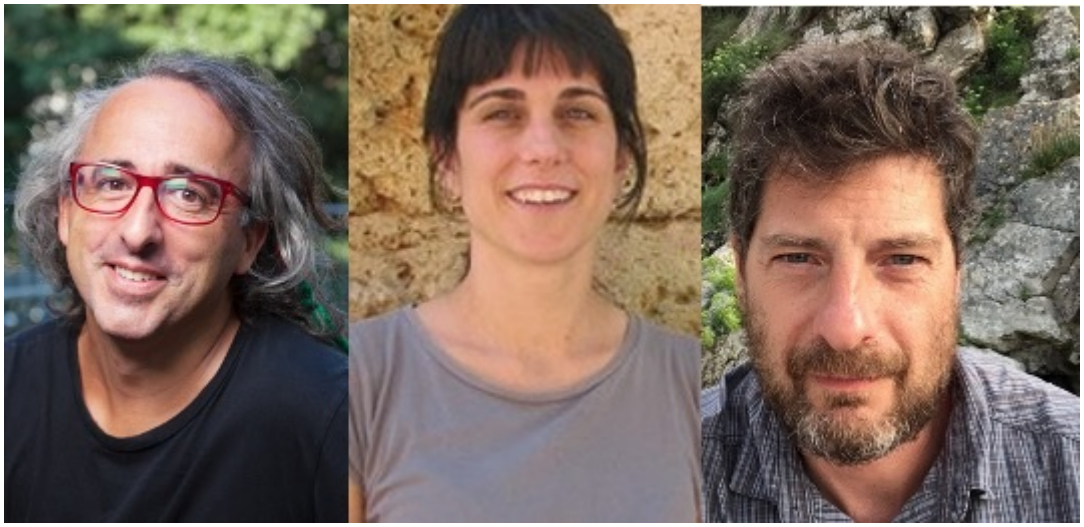
El trànsit al més-enllà en la religió romana era una fita social clau que s'havia d'assolir després de la mort a partir de diversos rituals funeraris. Part d'aquests rituals consistien en

ofrenes funeràries, banquets i sacrificis d'animals, duts a terme per garantir la protecció de les divinitats i la memòria dels difunts. No obstant, se sap ben poc de la composició d'aquestes ofrenes, a part de la informació que ofereixen les fonts escrites.

El nou estudi publicat a la revista *PLoS ONE* presenta un recerca multidisciplinària que explora els banquets funeraris mitjançant **un enfocament directe amb què analitza els isòtops del col·lagen humà i animal**, **alhora que estudia les restes esquelètiques humanes i el conjunt arqueozoològic present a la necròpolis**.

> L'anàlisi d'isòtops a partir de quasi 100 exemplars humans i de fauna, combinat amb l'estudi osteològic de les restes humanes (edat, sexe i estat de salut) dels enterraments i les restes faunístiques dels menjars i les ofrenes funeràries, ha revelat noves idees sobre l'"esplendor" real dels banquets i un possible tractament diferencial dels difunts que perpetuaria les diferències socials al més-enllà.

En l'estudi hi han contribuït Domingo C. Salazar-García, investigador de la Universitat de València, **Lídia Colominas**, investigadora de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, i Xavier Jordana, investigador de la Universitat de Vic i la Universitat Central de Catalunya. La recerca ha rebut finançament de l'Agència Estatal d'Investigació del Ministeri de Ciència i Innovació (EUR2020-112213 & RYC-2019-026732-I) i de la Generalitat Valenciana (CIDEGENT/2019/061).

L'equip investigador responsable del nou estudi publicat a la revista *PloS ONE*. D'esquerra a dreta, Domingo C. Salazar (UV), Lídia Colominas (ICAC) i Xavier Jordana (UVic-UCC).

Un àpat funerari no tan emocionant

Per a aquest estudi, **l'equip investigador ha combinat les tècniques arqueozoològiques i antropològiques tradicionals amb l'arqueologia biomolecular**, a fi d'estudiar la composició d'isòtops estables de carboni i nitrogen dels aliments animals i dels ossos humans. La utilització d'aquest enfocament multiproxy ha permès la reconstrucció de la composició dels banquets funeraris dels menjars i els aliments reals que el difunt havia consumit regularment durant la vida.

Contràriament al que s'espera dels pomposos menjars funeraris romans, sembla que **la població comuna no feia una gran festa i utilitzava els mateixos aliments comuns que durant la vida quotidiana per als banquets**. Aquests aliments eren principalment carn de porc i vedella, seguits de cabra i pollastre. No hi havia molts aliments exòtics, ni animals salvatges, ni aliments aquàtics.

A més, la majoria dels enterraments ni tan sols presentaven ofrenes de menjar, ni les seues famílies feien banquets de cap tipus, malgrat que aquests rituals estaven estipulats per

llei. “**Hem pogut demostrar que la gent comuna no sempre complia la llei pel que fa a les festes funeràries**, i quan ho feien, gastaven pocs recursos econòmics en els menjars funeraris”, explica Domingo C. Salazar García, autor principal i investigador del CIDEGENT de la Universitat de València.

> Els diners són diners, i sigui quina sigui la importància del més-enllà en l’antiga societat romana, clarament la prioritat eren les persones vives. Les microresistències a les regles no raonables establertes ja estaven presents en aquell moment, Domingo C. Salazar.

Contingut extret de la web de l'ICAC (www.icac.cat)

Un enterrament d'adult i d'un infant a Vila de Madrid. Imatge cortesia de Xavier Jordana (UVic-UCC).

Diferències socials al més-enllà?

És ben sabut que a l'Antiga Roma hi havia diferents estrats socials, i que la riquesa i l'estatus polític eren de cabdal importància en la jerarquia social. **A la necròpolis de la Vila de Madrid, els humans enterrats eren principalment persones amb un poder adquisitiu limitat**. "Això ho sabem tant per la senzilla tipologia dels enterraments, com per l'estudi antropològic que indicava una esperança de vida molt baixa en aquesta població", diu Xavier Jordana, antropòleg físic i professor associat de la UVic-UCC, que va analitzar les restes esquelètiques humanes.

És difícil extrapolar al lloc si la jerarquia social es va traduir al món simbòlic del més-enllà al qual van ser transportats els difunts una vegada morts. No obstant això, l'estudi documenta un alt consum de carn per part dels homes adults durant la seua vida i una major presència d'ofrenes en els enterraments d'homes adults.

Per tant, "**aquestes diferències en el ritual i la dieta probablement mostren desigualtats sexuals durant la vida que es podrien extrapolar al més-enllà a través dels rituals funeraris**. És evident que una de les maneres en la societat romana d'expressar les diferències econòmiques i socials entre els individus era a través dels rituals de menjar funerari", diu l'autora principal **Lídia Colominas**, investigadora Ramón y Cajal de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica.

Els resultats obren la porta a nous estudis

Aquest primer estudi és només una primera visió de la gran quantitat d'informació que la combinació de l'anàlisi biomolecular i l'arqueozoologia i l'antropologia tradicionals poden revelar sobre l'estructura social, el comportament simbòlic i el més-enllà relacionat amb les

pràctiques dietètiques i els banquets funeraris.

Una **anàlisi més detallada dels isòtops d'estronci** podria informar sobre la procedència individual, la proteòmica i les microrestes del càlcul dental aportarà informació més detallada sobre els aliments no habituals i vegetals consumits pel difunt en vida, i l'ADN ens donarà informació sobre l'ascendència. A més, estudis com aquest s'han de fer a necròpolis de tota l'Antiga Roma, inclosa l'època republicana anterior.

"Food for the soul and food for the body. Studying dietary patterns and funerary meals in the Western Roman Empire: an anthropological and archaeozoological approach", *PLoS ONE* 17(8): e0271296

Autors: Domingo C. Salazar-García, **Lídia Colominas**, Xavier Jordana.

DOI: https://doi.org/10.1371/journal.pone.0271296